

Врз основа на член 16 став 9 алинеја 7 од Законот за Националната рамка на квалификации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 137/13 и 30/16), Националниот одбор за Македонска рамка на квалификации на седницата одржана на 26.12.2017 година го разгледа и одобри Поимникот на термини изработен во рамките на твининг проектот „Понатамошно подобрување на системот за развој и имплементација на Националната рамка на квалификации“ МК 13 IPA SO 02 15

MQF Glossary / Поимник на термини

Скопје

11 октомври 2017

This project is funded
by the European Union

Ministry of Education and Science
Sv. Kiril i Metodij 54., 1000 Skopje
Phone: (+389 02) 3248 500
Fax: (+389 02) 3248 500

Македонската рамка на квалификации, како и останатите националните рамки на квалификации во многу други земји, треба да овозможи поголема транспарентност во националниот систем на квалификации со воведување на минимален број ефективни, добро дефинирани и усогласени термини, како што се термините за концепти за квалификација и резултати од учењето.

Дефинициите во овој Поимник служат како основа за заедничко и усогласено еднозначно разбирање во контекст на имплементацијата на МРК. Слично како и во многу други земји, покрај вообичаените општи познати концепти, постојат концепти кои се сосема нови во националниот систем за квалификации во Македонија. Вакви концепти се: резултати од учењето, нивоа на квалификации, описи на ниво, кредитен систем итн. На пример, нивото на квалификација ја означува комплексноста на постигнатите резултати од учењето на квалификацијата.

За да се постигнат сите придобивки од спроведувањето на Националната рамка за квалификации, во Македонија, важно е да учествуваат сите засегнати страни со намера да го олеснат процесот на развој и имплементација на МРК, вклучувајќи заедничко, еднозначно и хармонизирано разбирање на клучните концепти, инструменти, елементи, алатки, стандарди, функции и сите документи и упатства, што е во фокусот на овој Поимник на термини.

Овој Поимник на термини на Македонската рамка на квалификации вклучува концепти кои, за подобро разбирање, се групирани во следните групи:

- Инструменти во системот за квалификации
- Елементи (или предмети)
- Карактеристики на елементите (или предметите) и нивното определување
- Стандарди, функции, процеси, документи.

Дефинициите на термините вклучени во овој Поимник на термини воглавно се извадени од документи кои веќе се развиени за поддршка и имплементација на МРК, вклучително и *Патоказот за имплементација на Националната рамка на квалификации*.

ENGLISH	Македонски
<i>Instruments in qualifications systems</i>	Инструменти во квалификацискиот систем
European Qualifications Framework (EQF)	Европска рамка на квалификации (ЕПК)
Qualifications Framework for the European Higher Education Area (QF-EHEA)	Рамка на квалификации на Европскиот простор за високото образование
National Qualifications Framework (NQF)	Национална рамка на квалификации (НРК)
Macedonian Qualifications Framework (MQF)	Македонска рамка на квалификации (МРК)
Elements (or objects)	Елементи (или предмети)
Qualification	Квалификација
Type of qualifications <ul style="list-style-type: none"> Educational qualifications Vocational qualifications 	Тип на квалификација <ul style="list-style-type: none"> Образовни квалификации Стручни квалификации
Learning outcomes <ul style="list-style-type: none"> Knowledge and understanding Skills Competence / competences 	Резултати од учење <ul style="list-style-type: none"> Знаење и разбирање Вештини Компетенција / компетенции
<i>Key competences</i>	<i>Клучни компетенции</i>
Educational programme <ul style="list-style-type: none"> Teaching Plan Syllabus Examination programme 	Образовна програма <ul style="list-style-type: none"> Наставен план Наставна програма Испитна програма
Study program	Студиска програма
Module <ul style="list-style-type: none"> Mandatory module Optional module Conditional module Co-mandatory module 	Модул <ul style="list-style-type: none"> Задолжителен модул Изборен модул Условен модул Ко-задолжителен модул
Unit	Единица/целина
Characteristics of elements (or objects) and their determination	Карактеристики на елементите (или предметите) и нивно определување
Title / name of the qualification	Називи на квалификации
Code of the qualification	Код на квалификација
Levels of the Framework	Нивоа на рамката
Level descriptors	Описи на нивоа
Volume of the qualification / Credit	Обем на квалификација / Кредит
Credit	Кредит
Credit system	Кредит систем
Notional learning hours	Часови учење
Description of qualification	Описи на квалификации
Sector	Струка/сектор
Type of qualifications	Тип на квалификација
<i>Educational qualifications</i>	<i>Образовни квалификации</i>
<i>Vocational qualifications</i>	<i>Стручни квалификации</i>

Qualifications outside the Register	Квалификации надвор од Регистерот
Entry requirements	Критериуми/услови за запишување/упис
Standards, functions, processes, documents	Стандарди, функции, процеси, документи
Competent authorities	Надлежни органи
Quality assurance	Осигурување на квалитет
Register of qualifications	Регистар на квалификации
Qualifications standard	Стандард на квалификација
Occupational standard	Стандард на занимање
Educational institution	Институција за образование
Lifelong learning <ul style="list-style-type: none"> • Formal learning / education • Non-formal learning • Informal learning • Formal education of adults • Adult education 	Доживотно учење <ul style="list-style-type: none"> • Формално образование • Неформално учење • Информално учење • Формално образование на возрасните • Образование на возрасни
Assessment / evaluation	Оценување
Assessment principles	Принципи на оценување
Assessment criteria	Критериуми на оценување
Assessment methods	Методи на оценување
Accumulation of credits	Акумулација на кредити
Allocation	Алокација на кредит
Validation of non-formal and informal learning	Валидација на неформално и информално учење
Recognition of prior learning	Признавање на предходното учење
Credit system	Кредит систем
Credit transfer	Кредит трансфер
Diploma	Диплома
Certificate	Сертификат/ Уверение

Инструменти во системите на квалификации

Европска рамка на квалификации

Претставува заедничка референтна рамка која ги поврзува системите на квалификации во различните земји и претставува инструмент за препознавање и разбирање на квалификациите.

Рамка на квалификации за Европскиот простор за високото образование

Инструмент за одредување на нивоата на квалификации во системот на високо образование, со цел признавање и разбирање на квалификациите помеѓу различните национални рамки на квалификации, во Европскиот простор за високото образование.

Национална рамка на квалификации

Националната рамка на квалификации е инструмент за воспоставување на систем на квалификации стекнати во одредена земја, со кој се дава основа за стекнување на квалификации, проодност и квалитет на квалификациите.

Македонска рамка на квалификации

Македонска рамка на квалификации (МРК) е задолжителен национален стандард со кој се уредува стекнувањето и користењето на квалификациите во Република Македонија и инструмент за воспоставување систем на квалификации стекнати во Република Македонија со кои се даваат основите за видливост, пристап, проодност, стекнување и квалитет на квалификациите.

Елементи (или објекти)

Квалификација

Квалификација е формален резултат од процесот на оценување и потврдување кој е стекнат кога одговорна институција потврдува дека поединецот ги има постигнато резултатите од учење согласно утврдени стандарди.

Тип на квалификација

Главна групирање на квалификациите според намената, видот на издадени документи, видот на програми и обемот.

Во МРК тип на квалификација може да биде:

- ***Образовна квалификација/Квалификација на ниво на образование*** - квалификација стекната во рамките на формалниот образовен систем со неопходен обем на квалификација и документирана со диплома / сертификат. Образовната квалификација се стекнува со завршување на образованието преку јавно усвоени образовни програми и постигнување на резултатите од учењето. Овој тип на квалификација има за цел да овозможи продолжување на образованието, вработување или личен развој. Таа овозможува вертикална проодност во формалниот образовен систем.
- ***Стручна квалификација*** – е квалификација стекната за дел од јавно усвоена образовна програма (модули, курсеви, итн), со завршување на посебна програма за образование за возрасни или преку валидација на неформалното учење. Постигнатите резултати од учењето се документирани со сертификат. Таа содржи компетенции релевантни за пазарот на трудот прикажани во рамките на еден или повеќе стандарди на занимања. Овој тип на квалификација имаат за цел да овозможи вработување или личен развој. По својата природа, оваа квалификација, во принцип, не овозможува пристап до вертикална проодност во формалниот образовен систем. Може да се стекнат стручни квалификации за сите нивоа и под-нивоа на MQF, освен ниво 8. Овој вид квалификација е познат и како "делумна квалификација".

Квалификации надвор од Регистарот

Статус за квалификации кои не се вклучени во Регистарот.

Резултати од учење

Резултатите од учење се изјави за тоа што знае, што разбира и што може да прави учесникот, како резултат на формалниот, неформалниот или информалниот процес на учење. Резултатите од учење се дефинираат во смисла на:

- ***Знаења и разбирање*** – претставува збир на стекнати и систематизирани информации т.е. збир на теоретски и фактички информации.

- **Вештини** – се способност за примена на знаењето, извршување на задачите и решавање проблеми. Вештините се опишани како когнитивни (вклучување на употреба на логичко, креативно и интуитивно мислење) и практични (мануелна работа и употреба на методи, инструменти, алати и материјали).
- **Компетенција/компетенции** (самостојност и одговорност) – се збир на стекнатото знаење и вештини, односно докажана способност за користење на знаењето и вештините во ситуации на учење или на работа .

Клучни компетенции

Клучни компетенции се збир од компетенции на одредено ниво, кои се потребни да ги задоволат личните, општествните и професионалните потреби на поединецот во процесот на доживотно учење. Постојат осум клучни компетенции: комуникација на мајчин јазик, комуникација на странски јазик, математичка, техничка и научна компетенција, граѓанска свест, информатичко-технолошка компетенција, претприемништво, учење да се учи и културно изразување.

Образовна програма

Образовна програма преставува збир од документи: наставен план, наставен програм и испитна програма во кои се прецизираат намената/целите, резултатите од учењето/компетенциите, содржината на наставната програма, пристапот на учењето и наставата, методите и критериумите на оценување во согласност со резултатите на учењето:

- **Наставен план** – одобрен документ кој содржи листа на предмети и нивниот број на часови.
- **Наставна програма** – одобрен документ кој содржи детали за секој предмет, целите, задачите, наставните подрачја, темите и содржините, методолошките упатства за реализација на наставата, резултатите од учењето, профилот на наставникот кој ја реализира наставата, критериуми на оценување и оценување на постигањата на учениците.
- **Испитна програма** – одобрен документ кој содржи детали за проверка на постигањата на ученикот и критериумите за оценување на ученикот во согласност со резултатите од учењето за соодветната квалификација.

Студиска програма

Студиска програма е збир на образовни компоненти, засновани на резултатите од учењето, која содржи детали за проверка на постигањата на студентот и критериумите за оценување на студентот во согласност со резултатите од учењето, кои се признаваат за доделување на конкретна квалификација.

Модул

Модул е независна единица на учење која е целосна или дел од образовна/студиска програма. Модулот може да биде:

- **Задолжителен** - модул кој мора задолжително да се изучува,
- **Изборен** - модул кој учениците можат да го изберат или да не го неизберат од листата на модули,
- **Условен** - модул кој мора да се земе пред одреден друг модул со слична содржина и
- **Ко-задолжителен** - модул кој мора да се земе заедно со друг одреден модул.

Единица/Целина

Дел од програмата/обуката, исто со терминот „модул“

Карактеристики на елементите (или објектите) и нивно одредување

Назив на квалификација

Назив на квалификација е име/наслов на квалификацијата одобрен од релевантната надлежна институција

Код на квалификација

Код на квалификација е единствен број кој и се доделува на една квалификација за да може истата да се внесе во Регистарот.

Нивоа на рамката

Нивоата претставуваат серија на последователни чекори на учење, изразени во однос на низа општи резултати, структурирани според збир на описи.

Описи на нивоа

Описи на нивоа се типот и комплексноста на знаењето, вештините, и компетенциите на одредено ниво на рамката на квалификации

Обем на квалификација / Кредит

За секоја квалификација се одредува обем, односно просечно вкупно потрошено време потребно за стекнување на одредена квалификација. Обемот на квалификациите, односно нивната кредитна вредност се определува со број на кредити.

Кредит

Кредит е квантитативна мерка за изразување на обемот на учењето врз основа на обемот на работа што им е потребен на учесниците со цел да ги постигнат очекуваните резултати од процесот на учење на дадено ниво.

Со кредитот се мери оптоварувањето на кандидатот кој што учи со оглед на времето кое е потребно за стекнување на една квалификација, односно за остварување на резултатите на учењето.

За секоја образовна програма, модул, наставен предмет или друга единица на учење и се доделува определен број кредити.

Просечното вкупно потрошено време за стекнување на одредена квалификација се искажува во ЕКТС (Европски кредит трансфер систем и акумулирање) за кредитите во високото образование, ЕЦВЕТ (Европскиот кредит трансфер систем за стручно образование и обука) за кредитите во стручното образование и обука и МКСОО (Македонски кредит систем за општо образование) за кредитите во основното образование, гимназиското образование и општообразовните предмети во стручното образование и обука.

Еден ЕКТС кредит опфаќа 30 работни часа.

Еден ЕКВЕТ кредит опфаќа 25 работни часа.

Една година на редовно учење/студирање опфаќа до 60 кредити.

Часови учење

Во ЕКТС системите, часови се однесува на времето поминато во напор за учење со цел да се достигнат одредени резултати од учење. 30 часа се помалку или повеќе

еквивалентни на 1 ЕКТС кредит. 25 часа се приближно еквивалентни на 1 ЕКВЕТ кредит. Кредитите и часовите учење вообичаено не се мерат во денови.

Кредит систем

Кредит систем е систем за акумулирање и трансфер на кредити врз основа на транспарентноста на резултатите од учењето и процесите на учење.

Описи на квалификации

Описот на квалификацијата претставува јасен приказ и основа за утврдување на нивоата на знаења, вештини и компетенции со кои се стекнува индивидуата низ процесот на учење во рамките на квалификацијата.

Сектор /Струка

Квалификациите се групираат според секторот на кој му припаѓаат. Секторите на квалификации содржат потсектори, области и подобласти. Потсекторите, областите и подобластите ги дефинираат секторски комисији според содржината на работата, во согласност со потребите на пазарот на трудот, стопанството, општеството и образованието, како и при групирањето на квалификациите кои имаат иста или слична содржина.

Критериуми/услови за запишување/упис – типови и нивоа на знаење и компетенции кои се потребни за учесникот да може да се запише на програма која води до квалификација.

Стандарди, функции, процеси, документи

Надлежни органи

Надлежни органи, установи, тела и комисији за развивање, проверка, усвојување, признавање и класифицирање на квалификациите во Македонската рамка на национални квалификации се: Националниот одбор за Македонската рамка за квалификации, Министерството за образование и наука, Министерството за труд и социјална политика, Бирото за развој на образованието, Центарот за стручно образование и обука, Центарот за образование на возрасните и секторски комисији за квалификации.

Осигурување на квалитет

Осигурување на квалитет е процес или систем на процеси усвоени на национално и/или институционално ниво со цел да се обезбеди квалитет на образовниот процес, образовните програми и квалификациите.

Регистар на квалификации

Регистарот на НРК е база на податоци со отворен пристап каде што ќе се внесуваат сите квалификации кои ги исполнуваат НРК стандардите и барањата. Одобрената квалификација од Националниот одбор се запишува во Регистарот на Македонската рамка на квалификации. На секоја одобрена квалификација и се доделува код според типот, нивото, обемот, секторот на квалификацијата и институцијата во која се стекнува квалификацијата.

Стандард на квалификација

Стандард на квалификација е стандардизиран опис на квалификацијата и означува клучен дел од содржината и структурата на одредена квалификација. Ги вклучува сите информации потребни за одредување на нивото, бројот на кредити и секторот на квалификацијата и податоци потребни за осигурување на квалитетот на стандардот на квалификацијата.

Стандардот на квалификација ги содржи следните елементи:

- Назив на квалификација
- Тип на квалификација
- Ниво или подниво на квалификација
- Код на квалификација
- Кредитна вредност на квалификација
- Опис на квалификација
- Содржина на квалификација (услови за упис/запишување, број на задолжителни и изборни предмети односно модули, резултати од учење, метод на верификација и критериуми за оценување на резултатите од учење).

Стандард на занимање

Стандард на занимање е документ кој ја опишува содржината на квалификацијата на одредено ниво и го одредува потребното знаење, вештини и компетенции кои поединецот треба да ги поседува за да биде способен да изведува работни задачи во рамките на занимањето.

Институција за образование

Институција за образование означува установа или друго тело кое е акредитирано да образува, обучува и оценува учесници кои стекнуваат квалификации. Институциите нудат формални и неформални програми кои водат до квалификации и издаваат јавен документ за истите.

Доживотно учење

Доживотно учење претставува се активности на формално, неформално и информално учење во текот на целиот живот со цел подобрување на знаењето и разбирање, вештините и компетенциите за лични, професионални и општествени потреби. Доживотно учење се постигнува преку целиот живот преку комбинација на следниве форми на учење:

- ***Формално учење / образование*** – е дејност обезбедена од страна на образовна установа или установа за обука која се спроведува според одредени одобрени програми, со цел да се унапредат знаењето вештините и компетенциите за што се издава јавна исправа.
- ***Неформално учење*** – се организирани активности на учење со цел унапредување на знаењето, вештините и компетенциите за лични, општествени и професионални потреби и најчесто не води до издавање јавен документ.
- ***Информално учење*** – е учење кое произлегува од секојдневните животни активности поврзани со работата, семејството или со слободното време. Тоа не е структурирано во однос на целите за учење, времето на учење или поддршката во учењето.
- ***Формално образование на возрасните*** – е институционализирано образование кое се спроведува во државни и приватни установи и институции како редовно и вонредно образование, според соодветни наставни планови и програми. Тоа се

изведува согласно законите кои ја регулираат дејноста основно, средно и високо образование.

- **Образование на возрасни** – е поле на образование и обука на возрасни надвор од СОО, ТОО и високо образование, регулирано со сопствени закони.

Оценување

Оценување е процес на вреднување на знаењето, вештините и компетенциите според претходно дефинирани критериуми и резултати на учење, кое вклучува писмени, усни и практични тестови, испити, проекти и портфолио.

Принципи на оценување

Принципи на оценување означува идеите врз основа на кои се изготвува и спроведува оценувањето и врз основа на кои доделуваат оценки.

Критериуми на оценување

Критериуми на оценување означува збир на квалитети и атрибути кои се користат за да се измери успехот при тестирање/испитување.

Методи на оценување

Методи на оценување означува како се оценува учењето – вклучува испитувања, тестирања, практични тестови, задачи, есеи, тези, презентации.

Акумулација на кредити

Акумулација е процес на собирање на кредити доделени за постигнување на резултати од учењето на образовни компоненти или други активности на учење.

Алокација на кредит

Алокација на кредит е процес на доделување на одреден број на кредити на една квалификација/програма или на други образовни компоненти.

Валидација на неформално и информално учење (ВНФИУ)

Валидација на неформално и информално учење е процес кој означува низа на постапки во насока на идентификување, документирање и оценување на стекнатите знаења, вештини и компетенции во неформалното и информалното учење, вклучувајќи и издавање на јавен документ од овластена институција во согласност со однапред дефинирани и прифатени критериуми и стандарди. Процес кој се фокусира на поединецот и неговото знаење, вештини и компетенции.

Признавање на претходно учење (ППУ)

Признавање на претходно учење е процес на признавање на стекната квалификација од друга држава и се фокусира на институцијата која го издава јавниот документ.

Кредит трансфер

Кредит трансфер е процес преку кој на резултати од учење постигнати во еден систем или институција може да им се одреди вредност во друг систем или институција.

Јавна исправа

Документ што го издава одговорна институција како доказ за потврдување на квалификацијата на поединецот. Може да биде диплома или сертификат/уверение:

- **Диплома** – е јавен документ кој се издава по успешно завршување на одредена програма која води до квалификација.
- **Сертификат/Уверение** – е јавен документ кој се издава за успешно завршување на ниво на учење.

Во изработката на Поимникот учествувале:

Меѓународен експерт:
Д-р Миле Џелалија

Во соработка со националните експерти:
Наташа Јаневска, Министерство за образование и наука
Борчо Алексов, Министерство за образование и наука
Нада Стоименова, Министерство за образование и наука
Аспасија Хаџишче, Министерство за образование и наука
Назихтере Сулејмани, Министерство за образование и наука
Дана Бишковска, Министерство за образование и наука
Бранко Алексов, Центар за стручно образование и обука
Лепа Трпчевска, Центар за стручно образование и обука
Ардијана Исахи Палоши, Центар за стручно образование и обука
Елизабета Јовановска Радановиќ, Центар за стручно образование и обука
Лидушка Василевска, Центар за стручно образование и обука
Маја Крстевска, Центар за образование на возрасните
Игор Јуруков, Биро за развој на образованието
Бети Ламева, државен испитен центар

